

רבי אביגדור ענטפערט...

פאלות פונעם המון עם אין אלע ענינים פון יהדות, השקפה, עצות,
און נאך, וואס זענען געענטפערט געווארן דורך

הגה"צ חיימא דיהודאי, הרב
רבי אביגדור מיללער זצ"ל
ביי די בארימטע ליל שישי שיעורים

גא תשס"ב
תשס"א אלול
גא תשס"ב
אביגדור

ענטפער:

מזה איז די עסן, ברויט איז דער עיקר פון א מענטשנס שפייז. ברויט ווערט אנגערופן "משען לחם" – די אונטערהאלטער פון לעבן.

די וויכטיגסטע שפייז פאר א מענטש איז זיין שכל. ווייל ווי מיר האבן פריער געזאגט, די ציל פון די גאנצע געשיכטע פון מצרים איז געווען צו באשאפן שכל אין אונז; דעה, אמונה, פארשטאנד. דאס איז וואס מצרים איז געווען. מיר זענען געווען אין מצרים, און אלע נסים זענען געווען "למען תדע", איר זאלט וויסן. און פונקט ווי ברויט איז די וויכטיגסטע באשטאנדטייל אין אונזער

עסן, אזוי אויך דארפן מיר וויסן אז די וויכטיגסטע זאך וואס מיר דארפן האבן איז אמונה.

און דעריבער איז מזה דער מיטל וואס ברענגט אונז דעם לימוד. איז ווען די עסט די מזה, צעקיי די מזה און שלונג עס אראפ, און טראכט פונעם לימוד פון חפזון, דער לימוד פון ממלכת כהנים. דו ביזט א כהן וואס עסט דעם קרבן מנחה. און אגב – מזה האט אויך א גוטן טעם. בשעת דו האסט הנאה פון די מזה, זאגסט "מכלכל חיים בחסד" – דו שפייזט אלע לעבעדיגע מיט גוטסטייט; און עס האט נאך א ציל אויך. ווען דו עסט ברויט און דו האסט הנאה, גיבט עס דיר נעהרונג. עס לערנט דיר דעם צוועק פארוואס דו האסט הנאה פון די ברויט: "בעבור שמו הגדול" – צוליב זיין גרויסן נאמען. "כי הוא קל זון ומפרנס לכל" – אז ער איז דער באשעפער וואס שפייזט יעדן.

איז ווען דו עסט די ברויט ברענגט עס דיר צו דאנקען השי"ת. ברויט דארף דיר געבן אמונה. אויב דו עסט ברויט אן שטייגן אין אמונה, איז די ברויט געווען א שאד. עס שטייט אפן: "הזן את העולם כולו", און פארוואס? "בעבור שמו הגדול" – וועגן זיין גרויסן נאמען. דאס מיינט, כדי מיר זאלן אנערקענען אין זיין גרויסן נאמען און רעדן וועגן אים. איז די צוועק פון ברויט איז, צו ערוועקן אין אונז אנערקענונג אין די וואונדער וואס דער אויבערשטער מאכט ווען ער באשאפט ברויט.

פון וואו קומט ברויט? ברויט איז גארנישט אויטער קארבאן-דיאקסייד, וואס קומט פון לופט, אויסגעמישט מיט אביסל זון-שטראלן, אביסל וואסער, און א קליינע סומע מאטריאלן פון דער ערד; דאס איז ברויט. און יעצט ווערט עס א סובסטאנץ וואס גיבט לעבן, וואס מיר רופן "ברויט", דאס איז השי"ת.

איז ווען דו עסט ברויט דארף עס דיר געבן אמונה. איז אויסערדעם וואס די מזה גיבט דיר די אלע גרויסע לימודים, גיבט עס דיר אויך "ממציא לחם מן הארץ". און דו קענסט הנאה האבן פון די מזה, און טראכטן ווי א גוטע טעם מזה האט. עס איז א תענוג צו עסן מזה. זיכער איז עס א גוטע טויש פון עסן כסדר ברויט. און בשעת דו האסט הנאה פון די מזה, האסטו אויך הנאה פון די אלע לימודים וואס מזה און ברויט געבן דיר.

ענטפער:

ענטפער: און דער ענטפער איז אז עס איז דא עטליכע אספעקטן פון די מרור, וואס מיר קענען נעמען א לימוד פאר אונזער לעבן, און איך וועל אייך יעצט זאגן איינס פון די וויכטיגסטע לימודים.

ווען די בני ישראל זענען צום ערשטן מאל אנגעקומען אין מצרים, זענען זיי באהאנדלט געווארן זייער גוט דורך פרעה און די מצרים. מען האט אונז

שאלה

איז דא לימוד וואס מיר קענען זיך לערנען פון די "מרור", און איז נוגע אין אונזער לעבן דורכאויס'ן יאר?

געגעבן "ממיתב הארץ" – פון די בעסטע פונעם לאנד מצרים – זיך צו באזעצן. יוסף, אונזער ברודער, איז געווען דער פירער פון גאנץ מצרים און מיר האבן געהאט אלע פריוויליגיעס און כבוד. עס איז געווען געוואלדיג, אזוי האט עס עכ"פ אויסגעקוקט. אבער באמת איז עס געווען א שרעקליכע סכנה. עס איז געווען זייער א גרויסע געפאר פון ווערן פארליבט אין די מצרישע לעבנס-שטייגער און קולטור. וואס האט הקב"ה געטון? ער האט אונד געגעבן די קעגן-מיטל פון "זימרו את חייהם". די מצרים האבן אנגעהויבן צו פארביטערן אונזער לעבן. זיי האבן אנגעהויבן אונד צו פייניגן מיט אזא שנהא, אז עס איז געווען אוממעגליך צו האבן אפילו די שוואכסטע אינטערעסע אין א מצרי. א מצרי איז געווארן אזוי ווי א שלאנג. ווען א איד האט געזעהן א מצרי פונדערווייטנס, האט ער פרובירט זיך צו פארקירוען צו אן אנדערן גאס, אן אומוועג, כדי זיך נישט צו באגעגענען מיט אים. וימרו. די מצרים זענען געווען שרעקליך אין זייער רשעות, אז די אידן האבן געזוכט אלע וועגן זיי אויסצומיידן. און דאס איז וואס השי"ת האט געוואלט.

און דערפאר קומט אונד די מרור דערמאנען אס דעם גרויסן "נס" וואס השי"ת האט געטון, די גרויסע השגחה פון השי"ת, וואס ער האט געמאכט אז מיר זאלן זיין אפגעטיילט פון די ענווייראמענט ארום אונד.

אין מזרח-אייראפע זענען מיר געווען געבענטשט אז מיר האבן געוואוינט צווישן זייער נידריגע גוים. די פויערן אין מרח-אייראפע זענען נישט געווען ווי די דייטשן אדער די ענגלענדער, וועלכע זענען געווען ציוויליזירטע און איידעלע מענטשן, מיט נארמאלע אויפפירונג. יעדער פאלאק, יעדער ליטוואק, האט געטראגן א מעסער אין זיינע שטייול – און ער האט עס גענוצט. זיי זענען געווען אכזריותדיגע און גערעגטע מענטשן. זיי האבן זיך כסדר אנגעשיכורט. איך בין דארט געווען. איך האב זיי געזעהן. די פאלאק, די ליטוואקעס, די אוקרייאנער – אלע זענען געווען נידריגע פעלקער, גנבים, רויבער, און אוממאראליש. מיינט נישט אז איך האב א נגיעה קעגן זיי. איך האב עס געזעהן מיט מינע אייגענע אויגן. אינעם מארק-טאג פלעגן זיי זיך צאמקומען צו פארקויפן זייערע סחורה. און ווען זיי האבן געענדיגט, האבן זיי אלע געקויפט ברוינפן און זיך אנגעטרונקען. זיי האבן זיך ארומגעדרייט אין גרופעס און געטרונקען, ביז זיי זענען געפאלן איינער אויפן צווייטן. זיי זענען געליגן אין היפענטע, מענער און פרויען, און געבראכן איינער אויפן צווייטן. זייער נידריגע מענטשן. און די זעלבע איז געווען אין אסאך אנדערע לענדער.

און וועגן דעם האבן אידן געבליעט אין די אלע לענדער. אידשיקייט האט געבליעט. אבער ווען די אידן זענען געקומען צו קולטורעלע מדינות, זענען זיי פארלוירן געגאנגען. איז דייטשלאנד זענען אידן פארלוירן געגאנגען. אין דייטשלאנד זענען געווען העפליכע מענטשן מיט שיינע אויפפירונג. אידן אין ענגלאנד זענען פארלוירן געגאנגען. אידן אין אמעריקע זענען רואנירט געווארן. ווי גוט איז געווען פאר אידן צו לעבן צווישן צוריקגעשטאנענע מענטשן!

אבער מצרים איז געווען א ציוויליזירטע מדינה. זיי זענען געווען א פארגעשריטענע לאנד און העפליכע מענטשן. און דערפאר איז געווען א גרויסע סכנה פאר אונד צו וואוינען אין מצרים. האט השי"ת געזאגט "זימרו את חייהם". איך וועל עס מאכן "מרור". און יעצט זענען די מצרים געווען ביטער ווי מרור. דער אייבערשטער האט עס געמאכט.

אין תהלים שטייט "הפך לבם לשונא עמו". איר הערט? מיר באשולדיגן די מצרים, אבער אין תהלים שטייט אז דער אויבערשטער איז דער וואס האט געמאכט אז די מצרים זאלן אונד פיינט האבן. איז יעצט זענען די מצרים געווארן אזוי ביטער, אזוי רשעותדיג, אז יעצט זענען מיר געווארן באשיצט פון זיך אויסמישן צווישן זיי. די מרור איז געווען א געוואלדיגע מתנה מן השמים.

איז ווען די גויסט דורך א גוי אויפן גאס און ער שרייט דיר אן "שמציגער איד!" זאלסטו זאגן ברוך השם! איך דאנק דיר באשעפער פארן מיר דערמאנען ווער דער גוי איז. ווייל אז נישט וואלט איך געקענט טראכטן אז ער איז א מענטש – נאך אלעם, ער קוקט אויס ווי א מענטש.

א בחור וועם איך קען איז אריינגעגאנגען אין א לאנדרי-פלאץ צו וואשן זיינע קליידער. בשעת ער איז דארט געשטאנען, האט א גויאישע מיידל זיך אנגעהויבן מיט אים. זי האט געגליכן זיין אויסזעהן, האט זי געטון וואס גויאישע מיידלעך טוען. אבער דער בחור האט געהאט די שכל צו וויסן אז ער רעדט צו א טיגער. זי איז א גרויסע קאץ, א וואלף, וואס קוקט אויס ווי א מיידל. מען דארף זיך היטן פון די גויאישע מיידלעך. זיי קענען אויסקוקן ווי מיידלעך, אבער זיי זענען טייגערס. איך געדענק א פאל, א מענטש וועם כ"האב געקענט האט נעבעך חתונה געהאט מיט א גויאישע מיידל. ער האט געזאגט אז זי איז גוט, זי איז נישט ווי די אנדערע גויאישע מיידלעך. און צום סוף, האבן די צייטונגען באריכטעט אז זי האט אים דערשאסן צום טויט. זי האט אים געהארגעט מיט א גאן. איר ווייסט אז אידישע פרויען הארגענען נישט זייער מאן מיט א גאן.

דערביער האט השי"ת געזאגט "זימרו" – דערביטער זייער לעבן. און דעמאלטס האבן די מצרים געוויזן וואס זיי זענען אומשטאנד צו טון. און די זעלבע זאך איז געווען מיט די נאציס. די אידן אין דייטשלאנד זענען געווארן פארליבט אין די דייטשן. די דייטשן זענען געווען זייער העפליך. און ציוויליזירט. אסאך אידן האבן אנגעהויבן זיך אויסצומישן און חתונה האבן מיט די דייטשן. איז וואס האט השי"ת געטון? ער האט געלאזט די דייטשן ווייזן ווער זיי זענען באמת. און די נאציס האבן געמאכט זייער א גוטן זשאב מיטן ווייזן וואס א דייטש איז באמת. און יעצט ווייסן מיר שוין ווער די דייטשן זענען. יעצט ווייסן מיר אז די דייטשן זענען נאך די ערגסטע. פאפערס! עס איז נישט דא קיין שום לאנד אין דער וועלט וואס זענען געווען אזוי בארבראיש און רשעותדיג ווי די דייטשן. אונטער זייער שיינע אויפפירונגען, ווייסן מיר אז זיי זענען די ערגסטע קרימינאלן. אויב וואלט מיר געהאט די מאכט, און מיר וואלטן ערלויבט געווארן דורך הקב"ה, וואלט מיר ארגאניזירט אן ארמיי אפילו היינט, און מארשירט קיין דייטשלאנד און נקמה-גענומען פאר די זעקס מיליאן קרבנות. מיר האבן נישט די מאכט עס צו טון. די מענטשן-פרעסערס, די ערגסטע פאלק אין די גאנצע היסטאריע פון דער וועלט זענען די דייטשן. איך דארף באמת בעטן מחילה פון די מענטשן-פרעסער פארן זיי פארגלייכן צו די דייטשן. אומווייניגסטנס, די מענטשן-פרעסער הארגענען נאר מענטשן ווען זיי ווערן הונגעריג...

און פארוואס האט עס השי"ת געטון? ווייל די אידן האבן זיי ליב געהאט. און עס איז געווען שווער נישט צו פאלן פאר זיי. איך אליינס,

בין דורכגעפארן דייטשלאנד אויפן וועג קיין סלאבאדקא. און איך געדענק אויפן באן, א דייטשער מאן, א פראפעסער, האט גענומען מיין בעג און עס ארויפגעלייגט פאר מיר אויבן אויפן האלטער. ער איז געווען אזוי העפליך. ער איז געווען אזוי הילפבאר. וועגן דעם "ימירור", האט ער געשיקט מרור אונד צו לערנען ווער זיי זענען עכט.

און דאס איז איין סיבה פארוואס מיר דאנקען השי"ת אויף די מרור. אה, וואספארא געשמאקע זאך. נעם א ביס פון מרור, כריין, און דו שלונגסט עס אראפ און די חלשסט שיער. טרערן רינט פון דיין אויגן. דאס איז וואס אונזערע אור-עלטערן האבן געטון אין מצרים. זיי זענען צאמגעפאלן פון צרות. טרערן זענען גערינען פון זייערע אויגן. אזוי סאך האבן זיי געליטן פון די גוטארציגע און קולטורעלע מצרים. צרות אויף אלע זייטן. און עס איז געווען זייער א גוטע מעדיצין. יעצט ווייסן מיר ווער די מצריים זענען. און מיר דאנקען דעם אויבערשטן "ברוך אתה ה' על אכילת מרור". מיר פרייען זיך צו האבן דעם מרור.

דאס איז איין אספעקט פון די מרור, און איר זאלט עס קיינמאל נישט פארגעסן. צו ווערן גערודפ'ט דורך די גוים איז זייער א גוטע זאך. דער פאקט אז די גוים ווייזן אונד ווער זיי זענען עכט, איז א געוואלדיגע ברכה פאר אונד. נארט איין נישטו ער מעג שמיילען צו דיר, זי מעג שמיילען צו דיר – אבער עס איז א פאלשע שמיכל. און די צייט וועט קומען ווען איר וועט אויסגעפונען אז איר האט זיך אנגעהויבן מיט א שלאנג.

ענטפער:

הקב"ה מאכט נסים - אנשטאט נסים' וועלן מיר נוצן אן אנדערע ווארט - ער גיבט "דעת". דעת מיינט א קלארקייט אין פארשטאנד. ער גיבט דעת אלס א מתנה פאר די וועלכע פארדינען עס. וואס מיינט דאס? איך וועל עס אייך מסביר זיין.

אויב א מענטש שטייט אין א טייך פון ריינע וואסער, און די וואסער דערגרייכט ביז צו זיינע לענדן, און ווען דו גייסט דורך בעט ער דיר: "איך בעט זיך, שטעל דיך אפ און גיב מיר צו טרונקען." וועסטו זאגן, דער מענטש איז צעדרייט ווי עס קען

נאר זיין!! ער שטייט ביז זיינע לענדן אין ריינע וואסער, בייג דיך איבער און טרונק! דער יסוד איז: בלויז ווען דו טוסט וויפיל עס ליגט נאר אין דיין הענט נאטורליך, דאן קענסטו זוכה זיין צו עקסטערע הילף צו גיין ווייטער.

יעצט, אברהם אבינו האט אויסגענוצט זיבעציג יאר קונה צו זיין וויסנשאפט אין השי"ת פון די ערשיינונגען אין די בריאה, און ער איז געקומען צו זייער א קלארע הכרה אין דעם בורא עולם, וויפיל עס איז נאר מעגליך פאר א מענטש צו דערגרייכן מיט די אייגענע כוחות. דעמאלטס האט אים הקב"ה געהאלפן זיך צו דערהייבן העכער דעם שוועל, און אים געברענגט צו "בבואה".

אבער ווען מענטשן איגנארירן די געלעגנהייטן וואס ליגט גלייך נעבן זיי, זיי קוקן אפילו נישט אריין אין די ספרים וועלכע לערנען די אזויפיל וויכטיגע זאכן וואס איז גרינג פאר אונד צו פארשטיין און לערנען! מיר קענען אריינקוקן אין ספרים און לערנען. אנשטאט, בעטן מיר זיך פאר אן אויסגעשטרעקטן הענט, גיב אונד א נס צו קונה זיין עקסטערע דעת. דאן דארפט איר וויסן אז עס איז א שאד, עס איז א פארפאטשקעטע נס פאר זיי. ווייל ווען א מענטש האט נישט די השקפה צו האבן אינטערעסע אין אויסנוצן די געלעגנהייט וואס ער האט יעצט, דאן אויב וועסטו אים געבן עקסטערע געלעגנהייטן, וועסטו ווערן אנטוישט פון זיין רעאקציע. ער איז אזוי אומאינטערעסירט, זיין מח איז אזוי פארטעמט, אז ער איז נישט אומשטאנד צו רעאגירן אין די ריכטיגע וועג, אז אפילו עס וועט געשעהן א נס, וועט ער האבן אלע הסברים און עס וועט נישט מיינט צופיל פאר אים.

דערפאר, הקב"ה גיבט בלויז א נס פאר מענטשן וועלכע זענען גרייט זיי אויסצונוצן. איר דארפט וויסן אז א נס איז זייער א גרויסע מתנה; הקב"ה האט פיינט צו טוישן די געזעצן פון דער נאטור. ער טוט עס קיינמאל נישט, חוץ ווען עס איז דו זייער א וויכטיגע סיבה דערצו.

דערבער, אויב איז עס סתם צו ברענגען מענטשן נענטער צו אים, זאגט דער אויבערשטער - פארוואס לערנסטו נישט מסילת ישרים? מסילת ישרים איז א גאלדן-גרוב. וויפיל מענטשן האבן דורכגעלערנט מסילת ישרים? דו קענסט עס נישט ליינען אין לשה"ק? לוי עס אין ענגליש; סאיז א גאלדן-גרוב. איז דו שטייט ביז דינע לענדן אין וואסער, עס זענען דא היינט הערליכע ספרים, און דו שטרענגסט זיך נישט אן זיך איבערצובייגן און טרונקען? און דו בעסטס פון השי"ת - גיב מיר א שויער, אז עס זאל אראפרעגענען אויף מיר פון אויבן, דו פארדינסט עס נישט.

אונזערע אור-עלטערן האבן געטון אלעס וואס זיי האבן געקענט, און זיי זענען צוגעקומען עד מקום שידם מגעת, וואו זיי האבן שוין נישט געקענט גיין ווייטער. דעמאלטס האבן זיי באקומען א מתנה עפעס ספעציעל.

די שאלות ותשובות זענען איבערגעטייטשט געווארן אויף אידיש לזכות את הרבים. צו באקומען טעגליך אין אימעיל די ארגינעלע שו"ת (ענגליש), און סוף וואך א פולע שמועס אויף די פרשה, שיקט א פארלאנג צו torasavigdor@gmail.com, אדער גייט צו torasavigdor.org. צו באקומען א שו"ת וועכנטליך דורך תלמידו הרב אברהם טיקאצקי שליט"א, שיקט א פארלאנג צו tikotzky@gmail.com